

PRIPOMÍNAME SI

JÁN ROHÁČ (* 18. júna 1932, Nitrianske Pravno – † 5. októbra 1980, Praha)

90. výročie narodenia významného slovenského divadelného, filmového a televízneho režiséra a scenáristu

Mgr. Darina Šípová

„Chcem robiť všetko dobre a mrzí ma, že v očiach niektorých ľudí sa humor a zábava posúvajú až na perifériu umenia.“
 Ján Roháč

Zdroj: zeny.iprima.cz

Ján Roháč sa narodil pred 90. rokmi v Nitrianskom Pravne pri Prievidzi. Otec Kazimír pracoval ako notár, mama Emília bola vychovávateľka. Mal dvoch súrodencov – o rok staršieho brata Jozefa, stavebného inžiniera a mladšiu sestru Máriu, ktorá vyštudovala geológiu a neskôr sa odsťahovala do Ameriky. Ján sa už počas štúdia na reálnom gymnáziu v Prievidzi rád zapájal do činnosti divadelného krúžku. Režiroval mladých ochotníkov, s ktorými sa zúčastňoval na slovenských i celoštátnych divadelných predstaveniach. Po maturite podľahol volaniu múz a svoje kroky bez váhania nasmeroval do Prahy.

KAMARÁT S WERICHOM

V roku 1955 ukončil štúdium na pražskej Dramatickej akadémii múzických umení. Už v záverečnom ročníku štúdia sa stal režisérom Divadla estrády a satiry v Prahe. Profesionálne začiatky si „odkrútil“ vo Východočeskom divadle v Pardubicích, odkiaľ sa po dvoch rokoch vrátil späť do Prahy. Chýr o výraznom talente slovenského režiséra sa čoskoro dostal až k Janovi Werichovi, riaditeľovi Divadla ABC. Práve jemu sa podarilo prehovoriť mladého Roháča, aby nastúpil do tohto známeho divadla ako režisér. Našiel tu vynikajúci kolektív a prakticky okamžite sa stal jeho súčasťou. Spriatelil sa nielen s Janom Werichom, ale aj s Miroslavom Horníčkom, Waldemarom Matuškom, Karlom Gottom a ďalšími. Osobitne blízkou až osudovou ženou sa mu stala Hana Hegerová, slovenská speváčka žijúca v Prahe. Medzi prevažne českými hercami a spevákmi bol Janík Roháč, ako ho všetci familiárne oslovovali, výnimočný aj tým, že vždy hovoril iba po slovensky. Zakrátko si medzi umelcami získal dobré meno a popri materskej scéne režiroval rôzne projekty nielen v iných českých divadlách, ale aj v zahraničí.

ABC, LATERNA MAGIKA, KARLÍN AJ SEMAFOR

Výrazný režisérsky talent uplatnil najprv v Divadle ABC v početných divadelných inscenáciách. Ako divadelný režisér sa podpísal pod viac ako dvadsať

titulov, pričom všetky dosiahli špičkovú úroveň. Začiatkom šesťdesiatych rokov sa stal šéfom známej Laterny magiky v Prahe. V Hudobnom divadle Karlín zožal obrovský úspech s inscenáciou dvoch hercov, Miroslava Horníčka a Miloša Kopeckého, pod názvom **Klobúk**. Od roku 1963 bol režisérom slávneho divadla Semafor, kde každou hrou dokázal obecenstvo fascinovať. Hercov vedel priam majstrovsky vybičovať k jedinečným výkonom a zároveň hravo nadviazať vzácny kontakt medzi javiskom a hľadiskom. Z tohto obdobia je známa jeho spolupráca so známymi hereckými dvojicami Werich – Horníček, Suchý – Šlitř, Šimek – Grossman či Lasica – Satinský.

KDYBY TISÍC KLARINETŮ

Z divadelných dosiek sa sféra jeho záujmu postupne presunula do filmu, neskôr najmä do televízie. Roháč nebol majstrom len divadelnej réžie, ale výrazne zasiahol aj do dejín hraného filmu. V roku 1957 nakrútil v spolupráci s režisérom Vladimírom Svitáčkocom krátku satirickú komédiu **Konec jasnovidce**. Neskôr režíruje spolu vytvorili celovečerný hudobný film **Kdyby tisíc klarinetů** (1964), ktorý sa zaradil medzi divácky najúspešnejšie filmy v dejinách československej kinematografie. Vo filme účinkoval celý rad talentovaných hercov a spevákov – Eva Pilarová, Naďa Urbánková, Karel Gott, Waldemar Matuška, Hana Hegerová, Jana Brejchová, Vlastimil Brodský a iní. Muzikál, ktorý sa zamýšľal nad tým, čo by sa stalo, keby sa znenazdajky zbrane zmenili na hudobné nástroje, je svojou myšlienkou nadčasový a vysoko aktuálny aj v súčasnosti. Mimoriadne kreatívny režisér sa nezaprel ani v programe, s ktorým sa divadlo Laterna magika predstavilo na Svetovej výstave EXPO 1958 v Bruseli. Roháč bol hlavný režisér audiovizuálneho programu **Kinoautomat: Člověk a jeho dům**, s ktorým sa Československo, sústrediac na seba pozornosť svetovej kultúrnej verejnosti, prezentovalo na výstave EXPO 1967 v Montreale. Obrovský úspech zožal program aj na výstave Hemisfair v kalifornskom San Antoniu, kde mal niekoľko tisíc úspešných repríz. Doma bol veľmi obľúbený desaťdielny seriál **Byly jednou dva pisari** (1972), kde v Roháčovej réžii excelovali herci Jiří Sovák a Miroslav Horníček.

PONDELKOVÉ INSCENÁCIE, KABARETY, SILVESTRE...

Doménou práce režiséra Jána Roháča sa stala napokon televízia. V Československej televízii začínal televíznymi inscenáciami. Medzi jeho prvotiny patrí hra Gabriely Preissovej **Gazdiná roba**. Režiroval viacero úspešných priamych televíznych prenosov z divadiel. Nakrútil inscenácie Čechovovho **Starostlivého otca**, Maupassantovho **Miláčika**, televízny film **Žiarlivosť**, prepis poviedky O'Henryho **Harlemská tragédia** alebo inscenáciu poviedky O'Cassey **Usporená libra**.

Mimoriadny režijný úspech mali veľké hudobno-zábavné revuálne programy s Karlom Gottom, a tiež desiatky ďalších hudobno-zábavných projektov. Od roku 1977 pripravoval s obľúbeným Vladimírom Menšíkom veľkolepé silvestrovské programy. Diváckej priazni sa tešili známe **Hovory H** s Miroslavom Horníčkom. V Bratislave sa predstavil televíznou inscenáciou Vladimíra Novotného **Do videnia, Lucienne** (1957) v hlavných úlohách

s Máriou Kralovičovou a Elom Romančíkom, čím odštartoval dlhodobu úspešnú sériu bratislavských televíznych pondelkových večerov.

... ALE AJ JEDEN NESPLNENÝ SEN

Podobne ako v Prahe, aj na Slovensku režíroval zábavné, hudobné, revuálne a kabaretné programy. Nezabudnuteľná je jeho spolupráca s Milanom Lasicom a Júliusom Satinským. Výnimočný projekt bol program ***Našich deväť***, v ktorom každú pieseň vložil do videoklipu. Režíroval operetu Jacquesa Offenbacha ***Parížsky život***, komédie ***Keby skriňa bola oknom***, ***Päť opón***, ***Dýchni***, ***Pomsta***, hudobné grotesky ***Večer s Černokňažníkom***, program ľudových piesní a hudby ***Sol' zeme***, ***Srdienko moje*** či prehliadku populárnych slovenských piesní ***Rodný môj kraj***. Nakrútil umelecko-dokumentárny film o svojom učiteľovi kreslenia Jozefovi Fedorovi. Jeho veľkým, no nesplneným snom bolo vytvoriť životopisný film o speváckovi Františkovi Krištofovi Veselom, ktorého obdivoval. Roháčov pedantne vypracovaný scenár sa však filmového stvárnenia nedočkal, pretože spevák náhle vo veku sedemdesiattri rokov zomrel.

Zdroj: súkr. zbierka dcéry Roháča

STRATENÍ VO SVETE LUDÍ

Režijnou prácou Jána Roháča bola nielen séria hudobno-zábavných projekcií, ale aj kabaretné a rozprávkové filmy pre dospelých aj deti. Pri nakrúcaní televíznych filmov prejavil neskutočné majstrovstvo vo využívaní filmových trikov a animácie. Kto by si neoblúbil rozprávkovú grotesku ***Snehuliaci*** (1980) alebo nádherný hravý roztopašný film ***Traja chrobáci*** (1976)?

Zdroj: Česká televize

Pozoruhodnou nápaditosťou zaujal práve televízny film o chrobáčkoch. Spočiatku animované postavičky chrobákov sa v škatuľke od zápaliek prenesú do reálneho sveta ľudí. Traja herci – mímovia Bolek Polívka, Josef Dvořák, Ota Jiráček – sú tak stratení v prostredí domácnosti. Nachádzajú tu neznáme, neraz až guliverovské obrovské predmety k ich chrobačím rozmerom. Chrobáci vo veselých kostýmoch (s tykadlami z kefiiek na umývanie fľaš) odrazu prežívajú úsmevné dobrodružstvá neobyčajného poznávania celkom obyčajných vecí. Pripomínajú batolaťá, ktoré objavujú ľudský svet, ohmatávajú neznáme predmety okolo seba bez toho, aby poznali ich význam. Originálna groteska, poetická klauniáda troch špičkových hercov s nevšedným talentom a schopnosťami vyjadriť všetko podstatné iba pohybom a mimikou tváre. Pre diváka čarovne vyznieva spoznávanie obyčajných zápaliek, dioptrických okuliarov, pasce na myši, mechanizmu hrozivých kukučkových hodín, štvrtenie tabletky pre chorého či nádherné šantenie na dlhohrajúcej vinylovej platni. K zaujímavostiam vzniku tohto dielka patrí aj to, že Ján Roháč, napriek nesúhlasu výtvarníka, použil reálne gigantické zväčšeniny predmetov. Herci sa tak popasovali s naozajstným štvormetrovým teplomerom, päťmetrovou

zápalkou či dva metre vysokým hrnčekom na čaj. Boj s hodinovou kukučkou bol skutočný a nechcený kúpeľ v hrnčeku s chladnúcim čajom v hostivar-ských filmových ateliéroch údajne až zdraviu nebezpečný... Nápad a jadro libreta vzniklo v roku 1975 v Dánsku, kde autori pracovali ako námezdní mímovia v kodanskom pouličnom divadle. V roku 1978 tento skvost získal hlavnú cenu v kategórii programov pre deti na Bienále Prix Jeunesse International v Mníchove.

PRIEVAN NÁPADOV A TVORIVEJ ENERGIE

Z množstva Roháčových diel cítiť, že ho práca nesmierne naplňala a neraz doslova pohltila. Ak sa niekde objavil, všetci okamžite a s rešpektom vnímali jeho prítomnosť. Zanechával za sebou prievan nápadov, plánov a nevyčerateľnej tvorivej energie. Mnohí ho vyhľadávali nielen preto, že sa mu podarilo program „ľahkých múz“ povýšiť na umenie, ale aj preto, že to robil s ľahkosťou a celkom prirodzene. Tak, ako to dokážu iba oduševnení umelci.

A v čom tkvie pravý úspech jeho práce? Pri tvorbe zábavných programov nechal nič na náhodu. Pred každým vystúpením presedel s umelcami celé hodiny, spoločne si vymieňali názory, hádali sa, hľadali to najlepšie. Často to bolo zložité, ale Ján Roháč dokázal presvedčiť aj najzarytejších tvrdohlavcov. Postupom času už nebolo treba nikoho presvedčať. Roháčova „taktovka“ sa stala zárukou kvality a umelci vnímali účinkovanie v jeho programoch ako česť. Mal jedinečný cit pre nové umelecké trendy či pre objavovanie mladých talentov. Spolupracoval s kompletnou špičkou československého humoru a populárnej hudby šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov 20. storočia.

ODIŠIEL SKÔR, AKO SA PATRÍ...

Pamätníci naňho spomínajú ako na pohodového, šarmantného, ale tiež večne uponáhľaného človeka. Ako kreatívny a inovatívny režisér prispel k rozvoju mnohých umeleckých sfér (divadlo, film, televízia, populárna hudba, malé javiskové formy, pantomíma, groteska, muzikál, kabaret). Ján Roháč sa tak právom považuje za zakladateľskú osobnosť v oblasti nových médií, televíznej zábavy, uplatnenia hudby v divadle, televízii aj v kinematografii.

Režisérska práca Jána Roháča sa stala základným profesionálnym pilierom slovenskej a českej divadelnej, filmovej a televíznej tvorby. Uprostred tvorivého zánietenia mu ale nemilosrdný osud preťal všetky plány. Priatelia hovorili, že zomrel skôr, ako sa patrí...

Ján Roháč skonal náhle na zástavu srdca a 5. októbra 1980 navždy odišiel do umeleckého neba. Mal iba 48 rokov.

Použitie zdroje:

[1] Ján Roháč. In Wikipedia:the free encyclopedia [online]. San Francisco(CA): Wikimedia Foundation, 2001- 8. júna 2020 [cit.2022-05.31].Dostupné na: https://sk.wikipedia.org/wiki/%C3%A1n_Roh%C3%A1%C4%8D

[2] LEIKERT, Jozef. Ján Roháč, režisér (18.6.1932-5.10.1980). In Osobnosti Slovenska, 2.diel. Bratislava: Vydavateľstvo Príroda, 2010. 351 s. ISBN 978-80-07-01814-3.

[3] Legendárny režisér Ján Roháč zomrel pred tridsiatimi rokmi. [online]. In Bratislava: Pravda (TASR), 4.10.2010 [cit.2022-05.31].Dostupné na: <https://kultura.pravda.sk/film-a-televizia/clanok/33276-legendarny-reziser-jan-rohac-zomrel-pred-tridsiatimi-rokmi/>

